

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE TEKNİK ARAŞTIRMALAR
DERGİSİ

**Merkezi Bütçeden Sosyal Güvenlik Sistemine Yapılan Transferlerin Enflasyonla
İlişkisi: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz**

Nadir Can MOĞULKOÇ^{a,1,*}, **Ferhat ŞENTÜRK^{b,1}**

¹Sosyal Güvenlik Kurumu, Ankara, Türkiye

^anemogulkoc@sgk.gov.tr

^bfsenturk2@sgk.gov.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de vatandaşlara anayasal bir hak olarak tanınan sosyal güvenlik hakkının finansmanında kullanılan kamu kaynaklarının, özellikle sosyal güvenlik sistemine yapılan merkezi bütçe transferlerinin enflasyon üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, bireylerin işsizlik, yaşlılık, hastalık gibi sosyal risklere karşı korunmasını sağlarken, bu sistemin sürdürülebilirliği kamu maliyesi üzerinde önemli bir yük oluşturmaktadır. Artan sosyal harcamaların karşılanabilmesi için merkezi bütçeden yapılan transferler zamanla büyümekte ve bu durumun bütçe açıkları ile enflasyon üzerindeki olası etkileri, makroekonomik istikrar açısından önemli bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Bu kapsamda, çalışmada 2013:1 – 2024:2 dönemine ait çeyreklik veriler kullanılarak sosyal güvenlik transferleri ile enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisi ekonometrik yöntemlerle incelenmiştir. Analizde, değişkenler arasındaki kısa dönemli dinamik ilişkileri ortaya koymak amacıyla Vector Autoregressive (VAR) modeli uygulanmıştır. Ayrıca varyans ayrıştırması ve etki-tepki analizleri yoluyla, sosyal güvenlik transferlerinde meydana gelen değişimlerin enflasyon üzerindeki etkisinin zaman içindeki dağılımı değerlendirilmiştir.

VAR modeli sonuçlarına göre, sosyal güvenlik sistemine merkezi bütçeden yapılan transferler ile enflasyon arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Varyans ayrıştırması analizi ile, enflasyonun varyansında on dönemde meydana gelen değişimde sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlerin etkisinin zamanla ne şekilde arttığı ve birikimli etkisi gözlenmiştir. Etki-tepki analizinde, sosyal güvenlik transferlerindeki ani bir artışın (şokun), enflasyonu hangi dönemlerde ve ne yönde etkilediği gözlenmiştir. Elde edilen bulgular, sosyal güvenlik sisteminin kamu harcamaları içindeki artan payının sadece mali sürdürülebilirlik açısından değil, fiyat istikrarı bakımından da dikkatle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Enflasyon, VAR Analizi, Bütçe Transferleri

Atıf Bilgisi

Moğulkoç, N. C., ve Şentürk, F. (2026), Merkezi Bütçeden Sosyal Güvenlik Sistemine Yapılan Transferlerin Enflasyonla İlişkisi: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 27, 22-42

<https://doi.org/10.63673/SosyoTeknik.1981506>

Geliş Tarihi	24.02.2026
Kabul Tarihi	23.06.2026
Yayın Tarihi	30.06.2026
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışma Ferhat Şentürk danışmanlığında 14.09.2024 tarihinde tamamladığımız Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Finansman Açığının Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi başlıklı sosyal güvenlik uzmanlığı tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	sosyoteknik@selcuk.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Relationship Between Central Budget Transfers to The Social Security System and Inflation: An Econometric Analysis on Türkiye

Nadir Can MOĞULKOÇ ^{a,1,*} , Ferhat ŞENTÜRK ^{b,1}

¹Social Security Institution, Ankara, Türkiye

^ancmogulkoc@sgk.gov.tr

^bfsenturk2@sgk.gov.tr

Abstract

This study aims to analyze the impact of public resources used to finance the constitutionally guaranteed right to social security in Türkiye—particularly the transfers from the central government to the social security system—on inflation. While the social security system ensures protection for individuals against social risks such as unemployment, old age, and illness, its sustainability imposes a significant burden on public finances. As social expenditures have grown, the scale of budgetary transfers to the system has expanded over time, raising concerns about their potential effects on budget deficits and inflation—key issues in terms of macroeconomic stability.

Within this framework, the study employs quarterly data from the period 2013:1 to 2024:2 to examine the causal relationship between social security transfers and inflation using econometric methods. To reveal the short-term dynamic interactions between the variables, a Vector Autoregressive (VAR) model is applied. In addition, variance decomposition and impulse-response analyses are conducted to assess how changes in social security transfers influence inflation over time.

VAR model results indicate a positive relationship between social security transfers and inflation. The variance decomposition analysis shows how the impact of transfers on the variance of inflation increases and accumulates over a ten-period horizon. The impulse-response analysis indicates the timing and nature of inflation's reaction to shocks in social security transfers. The findings suggest that the growing share of the social security system within public spending should be evaluated not only in terms of fiscal sustainability but also in light of its implications for price stability.

Keywords

Inflation, VAR Analysis, Budget Transfers

Citation

Moğulkoç, N. C., & Şentürk, F. (2026), The Relationship Between Central Budget Transfers to The Social Security System and Inflation: An Econometric Analysis on Türkiye. *Selcuk University the Journal of Social and Technical Researches*, 27, 22-42

<https://doi.org/10.63673/SosyoTeknik.1981506>

Date of Submission	24.02.2026
Date of Acceptance	23.06.2026
Date of Publication	30.06.2026
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This article is extracted from my master thesis/doctorate dissertation entitled “Social Security System’s Financial Deficit and It’s Impact on Inflation: Causality and Co-Integration”, supervised by Ferhat Şentürk (Specialization Thesis, Social Security Institution, Ankara, 2024). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	sosyoteknik@selcuk.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Bireylerin temel hakkı olan sosyal güvenlik çatısının sağlanması beraberinde önemli bir mali yükü birlikte getirmektedir. Kesintisiz hizmet gerektiren bu haklardan kimsenin mahrum kalmaması veya sistemin güçlendirilmesi amacıyla devletler sosyal güvenliğin finansmanına katılmaktadır. Türkiye’de de devlet, özellikle 1990’lı yıllardan günümüze sistemin finansman ihtiyaçlarına ve desteklerine yönelik olarak merkezi bütçeden kaynak transferi gerçekleştirmektedir (Cural, 2016). Bu transferler günümüzde; devlet katkısı, faturalı alacaklar, ek ödeme, açık finansman, ödeme gücü olmayanların genel sağlık sigortası primleri ve teşvikler olmak üzere altı başlıkta gerçekleşmektedir.

Sosyal güvenliğin finansmanına yönelik devletlerin bütçelerinden gerçekleştirdiği bu işlemler, ülkelerin makroekonomik göstergelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (White, 2012). Türkiye’de de sosyal güvenlik sistemine bütçeden yapılan transferlerin, kamunun genel mali yapısını ve ekonomik göstergeleri olumsuz yönde etkilediğine yönelik tartışmalar yaşanmaktadır. Sistemin açıklarına yönelik merkezi bütçeden yapılan transferler Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Planlarının da önemli bir gündem maddesi olmuş ve bu transferlere yönelik hedeflere yer verilmiştir. Bu çerçevede, sosyal güvenlik sisteminin finansmanında kullanılan kamu kaynaklarının makroekonomik etkilerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin finansmanında önemli yer tutan merkezi bütçe transferlerinin enflasyon üzerindeki etkisini ekonometrik yöntemlerle incelemektir. Bu kapsamda, 2013:1–2024:2 dönemine ait çeyreklik veriler kullanılarak sosyal güvenlik transferleri ile enflasyon arasındaki dinamik ilişki VAR modeli çerçevesinde analiz edilmektedir. Literatürde bütçe açıkları ve enflasyon ilişkisi üzerine çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferlerinin enflasyon üzerindeki etkisini doğrudan ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle çalışma, söz konusu transferlerin enflasyon dinamikleri içindeki rolünü ortaya koyarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1. Literatür Taraması

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı ve bu kapsamda merkezi bütçeden gerçekleştirilen bütçe transferlerinin makroekonomik etkileri, literatürde ele alınan konular arasında yer almaktadır. Bu alandaki çalışmalar genel olarak sosyal güvenlik harcamalarının kamu mali dengeleri, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır.

Akgeyik vd. (2007), artan sosyal güvenlik açıklarının borçlanma ihtiyacını yükselttiğini ve bunun kamu maliyesi üzerinde ek bir faiz yükü oluşturduğunu belirtmiştir.

Yılmaz (2014), söz konusu transferlerin bütçe açığını artırıcı etkisiyle makroekonomik göstergelere dikkat çekmiş; Cural (2016) ve Altunöz (2017) ise benzer şekilde bu transferlerin kamu giderleri ve borç stokunu artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Cural ve Memişoğlu (2022), Türkiye’de gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformlarının mali sonuçlarını analiz ettikleri çalışmalarında; kayıt dışı istihdamın azaltılması ve aktüeryal dengenin iyileştirilmesi yönündeki yapısal adımlara rağmen, merkezi bütçeden yapılan transferlerin kronik bir şekilde artmaya devam ettiğini ve bu durumun kamu maliyesini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Taşdemir (2025), sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferlerinin Türkiye’de kamu borçlanma gereğini, merkezi yönetim bütçe açıklarını, iç ve dış borç stokunu doğrudan ve asimetrik olarak artırdığını tespit etmiştir. Bu mali bozulmaların makroekonomik istikrarı zedeleyerek dolaylı yoldan enflasyonist baskıları beslediği sonucuna ulaşmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut literatürde sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferlerinin ağırlıklı olarak mali denge ve büyüme üzerindeki etkileri incelenmiş, ancak enflasyon üzerindeki doğrudan etkileri sınırlı düzeyde ele alınmıştır.

2. Teorik Çerçeve

Sosyal güvenlik sistemine merkezi bütçeden yapılan transferler, merkezi yönetim bütçesinin giderleri arasında önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Bu transferlerin artması, kamu mali dengesi üzerinde baskı yaratarak bütçe açığının genişlemesine neden olabilmektedir. Kamu harcamalarındaki bu artışın, finansman yöntemine bağlı olarak makroekonomik göstergeler üzerinde farklı etkiler yaratması mümkündür.

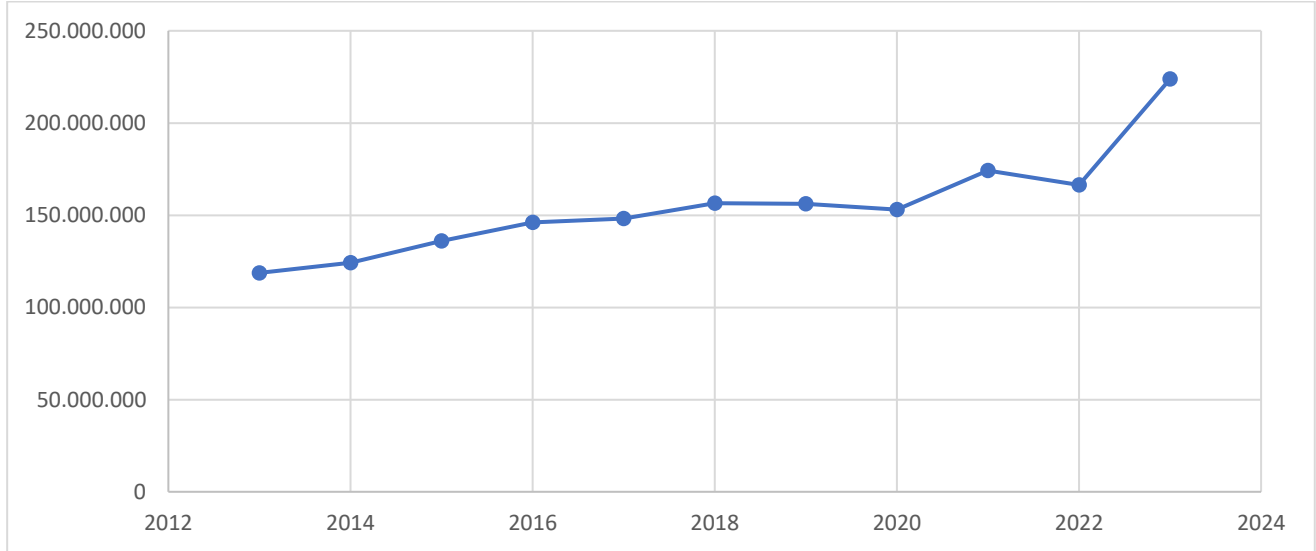
Bu çerçevede, sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlerin enflasyon üzerindeki etkisi dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır. Transferlerin bütçe açığını artırması durumunda, söz konusu açıkların borçlanma veya para arzı genişlemesi yoluyla finanse edilmesi, toplam talebi artırarak enflasyonist baskı oluşturabilmektedir. Özellikle kamu harcamalarının artmasıyla birlikte ekonomide talep yönlü enflasyon dinamiklerinin güçlenebileceği değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, sosyal güvenlik transferlerinin enflasyon üzerindeki etkisi yalnızca mali genişleme kanalıyla sınırlı olmayıp hanehalkı gelirlerini artırarak tüketim harcamalarını yükseltebilmekte ve bu durum toplam talep üzerinde ek bir genişletici etki yaratabilmektedir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferleri hem kamu maliyesi hem de toplam talep kanalı üzerinden enflasyon üzerinde etkili olabilecek bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

3. Sosyal Güvenlik Kurumunun Gelir ve Giderleri

16.05.2006 tarihinde TBMM’de kabul edilip 20.05.2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin idari yapısı etraflı bir biçimde değişmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı’nın hukuki varlıkları sona erdirilerek bunlar yeni kurulan Sosyal Güvenlik Kurumunun çatısı altında birleştirilmiştir. Yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Türk sosyal güvenlik sisteminde yeni bir dönemden söz etmek yanlış olmayacaktır (Tuncay ve Ekmekçi, 2011).

SGK’nın çeşitli gelir kalemleri olsa da sigortalı ve işverenlerin ödediği sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası prim gelirleri en önemli finansman kaynağıdır. Kurumun gelirlerinin %66’sını doğrudan prim gelirleri oluşturmaktadır. Kurumun 2013-2023 yılı gelirleri Şekil 1’de verilmiştir.

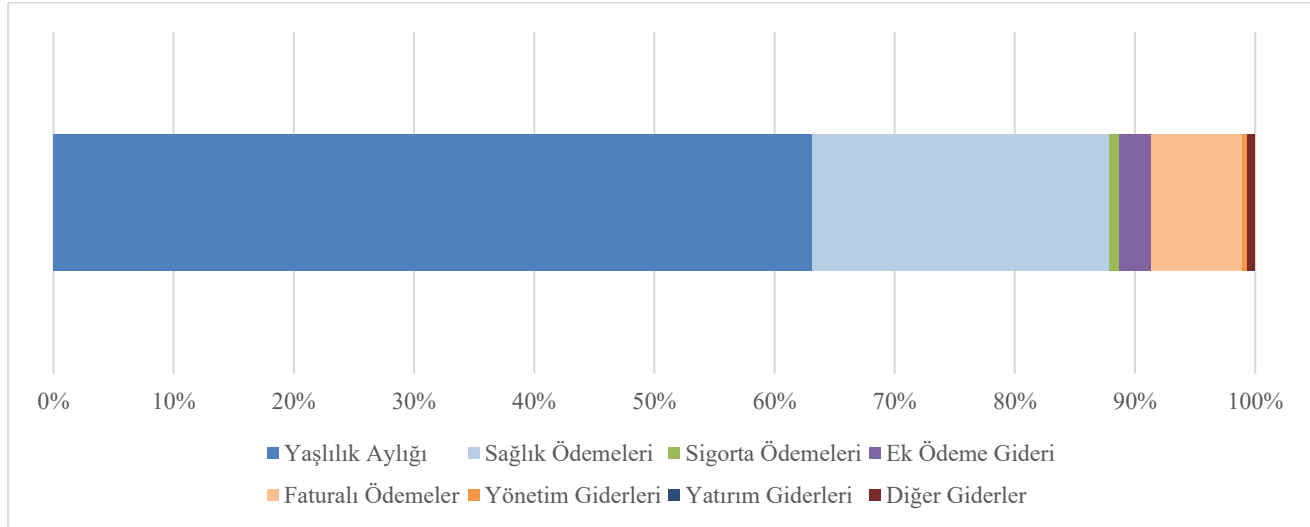

Kaynak: SGK Veri Uygulaması, NOT: SGK gelirleri 2013=100 bazlı TÜFE kullanılarak reel hale getirilmiştir.

Şekil 1. 2013- 2023 Yılları Arası SGK Gelirleri

Şekil 1’de görüldüğü üzere nominal gelirlerde yıllar itibarıyla belirgin bir artış gözlenirken, reel gelirlerdeki artışın daha sınırlı ve dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Özellikle bazı dönemlerde reel gelirlerde gerileme yaşanması, nominal artışların önemli ölçüde enflasyon etkisinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

SGK'nın giderlerinin önemli bir kısmı yaşlılık aylığı ve sağlık ödemeleridir. SGK giderlerinin dağılımı Şekil 2'de verilmiştir. Şekil 2'de görüldüğü üzere Kurumun giderlerinin yaklaşık %88'ini emekli aylıkları ve sağlık ödemeleri oluşturmaktadır.

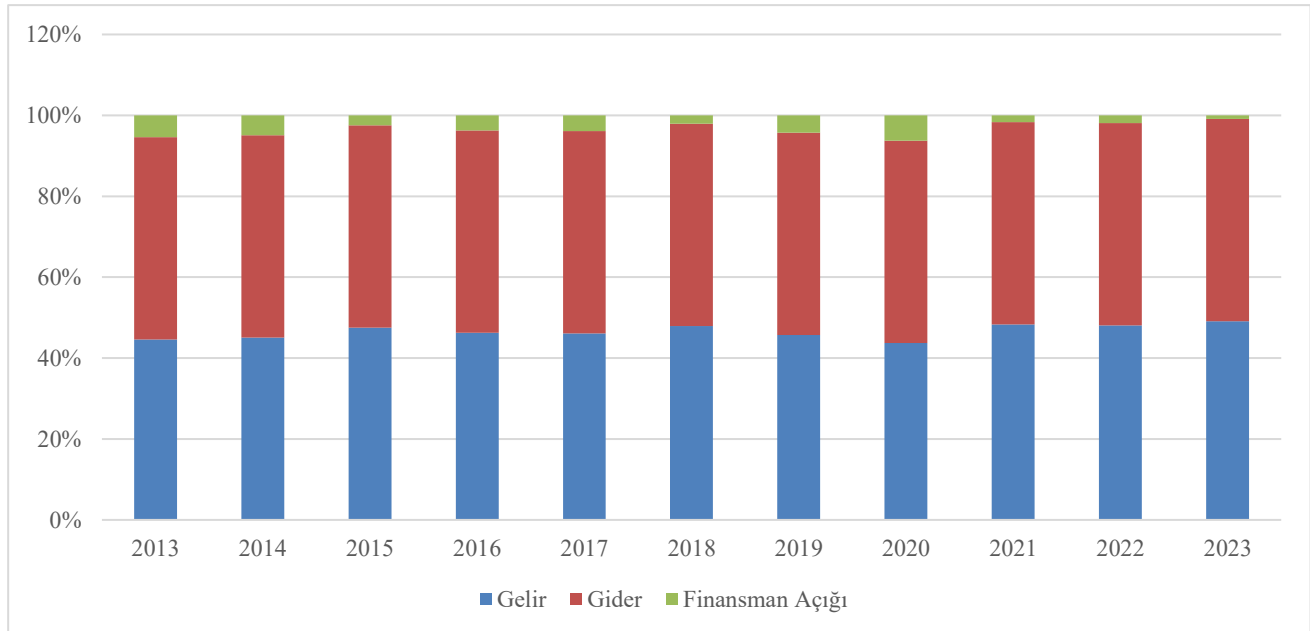

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Şekil 2. SGK Gider Türleri Yüzdesel Gösterim

Sosyal güvenlik sistemlerinin amaçları doğrultusundaki politikaları uygulayabilmesi için güçlü bir finansal yapı içinde gelir ve gider dengesi sağlanmalı ve finansman kaynakları yeterli olmalıdır. Bu durum, sosyal güvenlik sisteminin ekonomik sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir (Küçükşahin ve Nurdoğan, 2022).

2013-2023 yılları arasında SGK'nın gelir ve giderlerinin dengesi Şekil 3'te yer almaktadır. Yüzdesel gösterimden anlaşılabacağı göre Kurum 2013-2023 yılları arasında açık vermiştir. Kurumun giderlerinin gelirlerinden daha fazla paya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Şekil 3. SGK Gelir Gider Dengesi Yüzdesel Gösterim

4. Enflasyon ve Bütçe Açığı Kavramları

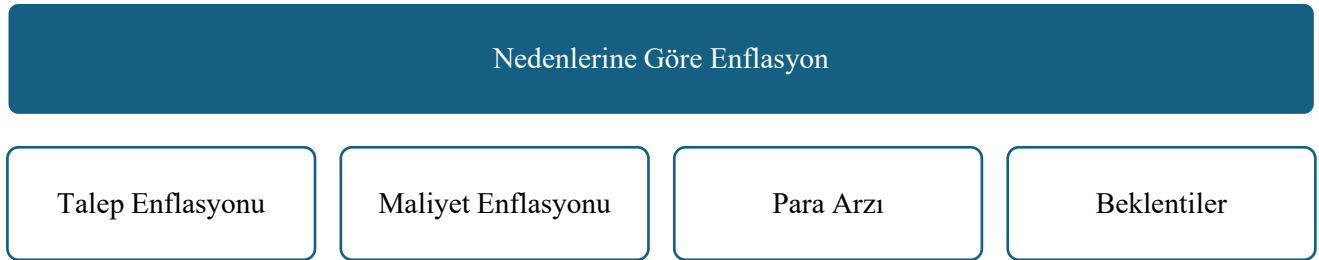
Çalışmanın ana amaçlarından birisi olan sosyal güvenlik kurumunun finansmanına yönelik merkezi bütçeden yapılan transferlerin bütçe açığı ve enflasyon üzerinde etkisi araştırılmadan önce, enflasyon ve bütçe açığı kavramlarından kısaca bahsedilecektir.

Enflasyon olgusunun karmaşıklığı, nedenleri, sonuçları ve çözümleri hakkında günümüzde de devam eden tartışmalar, bu kavramın modern ekonomideki önemini vurgulamaktadır. Farklı toplum kesimleri ve ulusal ekonomiler üzerindeki etkileri nedeniyle enflasyon, özellikle kriz dönemlerinde dünyanın en önemli sorunlarından biri haline gelmektedir (Karadeniz, 2022).

Enflasyonu genel olarak tanımlamak gerekirse; enflasyon, bir ekonominin genelinde fiyatların belirli bir süre boyunca sürekli ve istikrarlı bir şekilde artması olarak tanımlanır. Basit bir ifadeyle, zaman içerisinde aynı miktarda para ile daha az mal ve hizmet satın alınabilmesi anlamına gelir. Yani enflasyon günlük hayatta çokça kullanılan mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması olarak düşünülebilir. Ancak mal ve hizmetlerin fiyatları zaman içerisinde artabilir veya azalabilir. Enflasyon sadece belli bir malın veya hizmetin fiyatının tek başına artması değil, fiyatların genel düzeyinin sürekli bir artış göstermesidir (TCMB, 2004).

Friedman’a (1968) göre, enflasyon çok yönlü bir olgudur ve pek çok görüş bunu farklı şekillerde tanımlamıştır. Enflasyon terimi belirli bir olaya veya duruma atıfta bulunmadan kullanıldığında, yüksek fiyatlar kastedilmektedir. İktisatta en önemli konulardan biri, fiyatlar genel seviyesinin nasıl belirlendiği ve değiştiğidir. Enflasyon, büyüme ve gelir dağılımı üzerinde ciddi etkilere sahip olduğundan ekonomide çok fazla çalışılan konulardandır. Enflasyona hangi faktörlerin neden olduğu konusu da çok fazla tartışılmaktadır (Kılavuz ve Altınöz, 2020).

Şekil 4’de yer aldığı üzere İktisat literatüründe enflasyonu meydana getiren nedenler talep enflasyonu, maliyet enflasyonu, para arzı ve beklentilerdir. Bunların, birbirinden tamamen bağımsız değerlendirilmemesi gerekir çünkü enflasyonist sürece giren bir ekonomi bu dört kanaldan beslenir ve fiyat düzeyi yükselir.

Kaynak: Ünsal, 2005

Şekil 4. Enflasyon Nedenleri

Enflasyonist duruma kaynaklık eden söz konusu nedenler birbirinden bağımsız şekilde ortaya çıkmayıp tek başına enflasyonun nedeni olarak gösterilememektedir. Totonchi’e (2011) göre enflasyonun nedenleri, muhtemelen ekonomi alanındaki en önemli makroekonomik tartışmalardan biridir. Gelişmiş ülkelerde enflasyonun nedeni genel olarak para arzındaki artış olarak tanımlanmaktayken, gelişmekte olan ülkelerde enflasyon yalnızca parasal bir olgu olarak değerlendirilmemektedir. Bu ülkelerde enflasyon karmaşık bir olgu olup tek bir nedene indirgenemez. Para arzı önemli bir rol oynasa da ekonomik ve sosyopolitik faktörleri de göz önünde bulundurmak gerekir.

4.1. Türkiye’nin Enflasyon Geçmişi ve Mevcut Durum

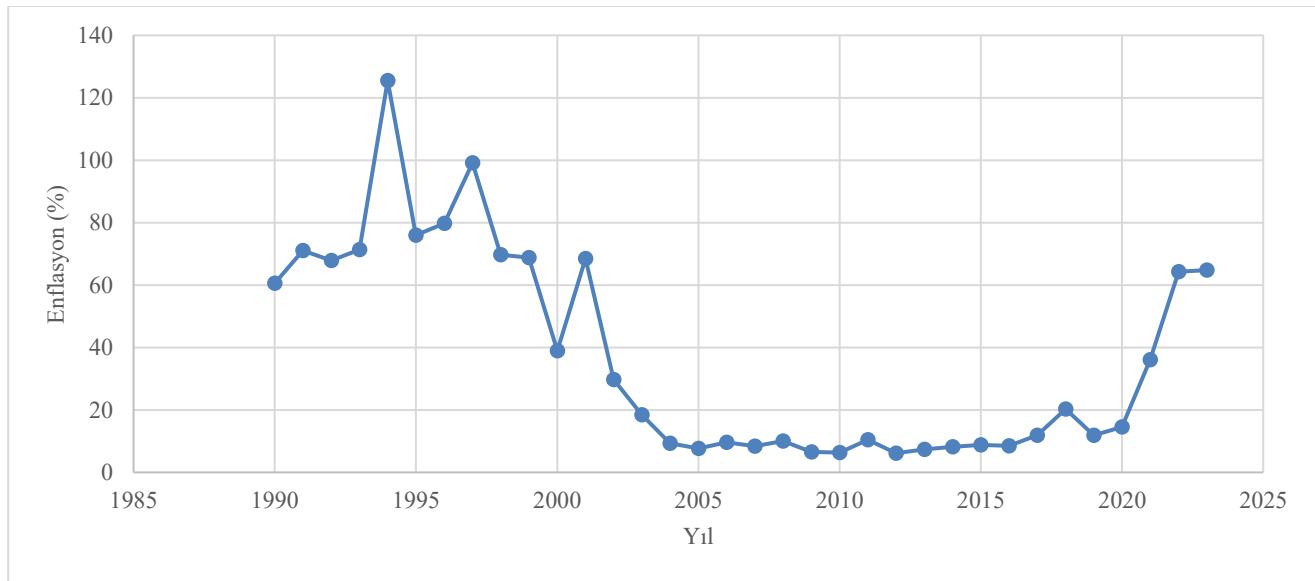
Fiyatlar genel seviyesindeki artışlarının mal ve hizmet fiyatları üzerindeki etkilerini hesaplayabilmek amacıyla ekonomide enflasyon değerinin ölçülmesine temel oluşturan “fiyat endeksleme” yöntemleri kullanılmaktadır. Enflasyon ölçümü yapılırken; tüketici fiyat endeksi (TÜFE), üretici fiyat endeksi (ÜFE) ve gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) deflatörü olmak üzere üç endeks kullanılır.

Enflasyonun ölçülmesinde çeşitli endeksler kullanılmakla birlikte insanların fiyatlar genel düzeyinde doğrudan hissettiği endeks olan TÜFE, belirli bir dönem içerisinde tüketicilerin satın aldığı mal ve hizmetlerin fiyatlarının zaman içindeki değişimini ifade eden endekstir. Bu nedenle enflasyon, genellikle bu endeks üzerinden ifade edilir.

TÜFE, dünyada da en çok kullanılan fiyat endeksidir. Tüm hane halklarının harcamalarından yola çıkılarak elde edilen bir mal ve hizmet sepeti aracılığı ve ağırlık veri seti ile ortalamayı yansıtacak bir endeks hesaplamasını amaçlar. Kullanım yaygınlığı nedeniyle Avrupa ve Amerika başta olmak üzere Türkiye’de de enflasyon oranı denildiğinde bakılan ilk endeks TÜFE’ye göre hesaplanan enflasyon oranıdır.

Türkiye ekonomisinde 1990-2000 döneminde, ülkenin makroekonomik göstergelerinin kötü performans sergilediği bir dönem yaşanmıştır. Kronikleşen yüksek enflasyon ve kamu borcunun artışı 1994 yılında yaşanan ekonomik krizi kaçınılmaz hale getirmiş ve Türk lirasının değerindeki düşüş ile üç haneli enflasyon gerçekleşmiştir. Yaşanan bu kriz sonrası IMF ile yapılan stand-by anlaşmaları ve uygulanan yapısal reformlar, ekonomide geçici bir istikrarlı dönem yaşatsa da 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi ekonomik toparlanmayı sekteye uğratmış ve kamunun ekonomik yükünü önemli ölçüde artırmıştır. 2000 yılına gelindiğinde Türkiye, kronik enflasyon sorununu çözmek ve ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmak amacıyla kapsamlı ekonomik programlar ve IMF destekli yapısal uyum programları uygulamaya devam etmiştir. Bu dönemde, özellikle bankacılık sektöründe reformlar gerçekleştirilmiş ve ekonomik istikrar için önemli adımlar atılmıştır (Abdioğlu ve Terzi, 2009).

Türkiye ekonomisinde 1990-2023 dönemine ait enflasyon oranları Şekil 5’te gösterilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2024

Şekil 5. 1990-2023 Arası Türkiye’de Enflasyon Oranları

2000-2010 döneminde Türkiye ekonomisine bakıldığında, önemli yapısal reformların ve ekonomik büyümenin yaşandığı gözlenmiştir. 2001 yılında yaşanan büyük ekonomik kriz sonrası özellikle bankacılık sektöründe yapılan reformlar, kamu mali disiplini ve yapısal dönüşüm programları ile ülke ekonomisini yeniden şekillendirmiştir. Bu dönemde, hükümetin IMF ile uyum içerisinde uyguladığı ekonomik politikalar ile enflasyon oranlarında yaşanan düşüş, kamuda bütçe disiplininin sağlanması ve kamu borcunun yönetimi gibi göstergelerde önemli ölçüde iyileştirmeler yaşanmıştır. Özellikle 2002-2007 yılları arasında Türkiye ekonomisi yüksek oranda büyüme performansı göstermiş ve doğrudan yabancı yatırımlar artmıştır. Bütün dünyayı derinden etkileyen 2008 yılında yaşanan küresel mali kriz, güçlü bankacılık sistemi ve alınan tedbirler ile Türkiye ekonomisinde çok büyük zararlar yaratmamıştır. Küresel kriz sebebiyle enflasyon çift haneye çıksa da ekonomideki güçlü büyüme ve güven verici ekonomik istikrar ile 2009 yılında yüzde 6,53 ve 2010 yılında yüzde 6,4 olarak tek haneli şekilde devam etmiştir. 2010 ve 2016 dönemleri arası Türkiye ekonomisinde makroekonomik göstergelerin yatay seyrettiği bir dönem olmuştur.

2016 yılı itibarıyla ülkeye sermaye girişinin azalması tek haneli yatay seyir izleyen enflasyonun 2017’de yüzde 11,9’a, 2018’de yüzde 20,3’e çıkmasına neden olmuştur. 2018 ve 2020’de yaşanan yüksek kur şokları da yüksek enflasyonu beraberinde getirmiştir. 2020 yılında yaşanan küresel salgın sebebiyle artan kamu harcamaları ve parasal genişleme, yüksek enflasyonu kaçınılmaz kılmıştır.

Bütçe, devletin gelir ve giderlerini bir arada gösteren bir belge ya da devletin gelir ve gider sınırlarını belirleyen bir yasa gibi biçimsel hukuki tanımlamalarla ifade edilir. Ancak bütçe, aynı zamanda bu tanımların kapsayamadığı, ekonomide birçok değişkeni etkileyen bir ekonomi politikası aracıdır (Yıldırım ve diğerleri, 2014).

Hükümetlerin gelirleri ile harcamaları arasında eşitlik olması gerekmez. Ekonomide devletin gelir ve giderlerinin arasındaki fark olarak ifade edilen dengeye bütçe dengesi denilmektedir. Devlet gelirlerinin giderlerinden fazla olması durumun bütçe fazlası olarak adlandırılırken, devlet giderlerinin gelirlerinden fazla olması durumu ise bütçe açığı olarak adlandırılmaktadır (Tiwari, 2011).

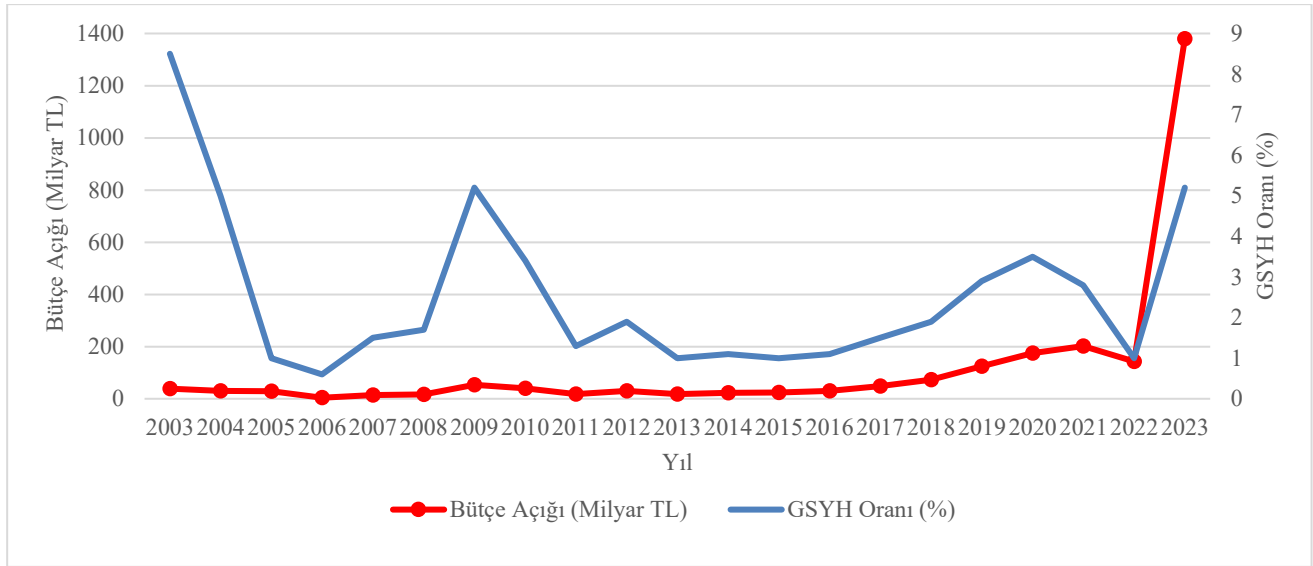
Maliye politikasının temel konularından biri bütçe açığı ve bu açığın nasıl finanse edileceği sorunudur. Bütçe açığı, kamu harcamalarının kamu gelirlerinden fazla olması durumudur. Ekonomi alanındaki karar alıcılar, bütçe açıklarını belirli bir düzeyde tutmayı tercih eder çünkü bu açıkların makroekonomik sorunlara yol açabileceğini bilirler. Bütçe açıklarının ilk gözlemlenebilir etkisi genellikle enflasyon artışıdır. Bu nedenle, finansal istikrarı sağlamayı hedefleyen Türkiye gibi ülkelerin bütçe açıklarını ve genel mali durumunu kontrol altında tutması önemlidir (İpek ve Akar, 2016).

Kamu kesimi bütçe açıkları, günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıkların, ülke makroekonomik dengeleri üzerindeki etkileri geniş bir alanda araştırma konusu olmuştur. Kamu kesimi açıkları, ülkelerin fiyat istikrarını engellemesinin yanı sıra, sürdürülebilir olmayan büyüme, yüksek reel faiz oranları, döviz kurlarında aşırı oynaklık ve geniş çaplı dış ticaret açıkları gibi birçok soruna da neden olmaktadır. Türkiye’de kamu kesimi ile akla sadece Merkezi Yönetim Bütçesi gelmemekte, bu bütçenin yanında, KİT’ler, mahalli idareler, fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları ve döner sermayeler de kamu kesimine dahil edilmektedir (Bayrak ve Kanca, 2013). Bütçe açığı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ortaya çıkış nedenleri ve finansman yöntemleri farklı olsa da makroekonomik istikrarın sürdürülebilirliğini etkileyen oldukça önemli bir kavramdır. Bu kavram, ülkedeki enflasyon ile olan ilişkisine göre daha da önem kazanmaktadır. Bütçe açığı ve enflasyon arasındaki ilişki, Türkiye gibi makroekonomik istikrarı hedefleyen gelişmekte olan ülkeler açısından büyük bir öneme sahiptir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere bu açıkların kronik hale gelmesi ve enflasyonla birlikte varlık göstermesi, konunun önemini daha da artırmaktadır (Yıldırım ve diğerleri, 2014).

Bütçe açığının finansmanını hükümetler üç farklı şekilde sağlayabilmektedir. Bunlardan ilki olan borç finansmanı, bütçe açığının halktan veya merkez bankasından borçlanarak finanse edilmesidir. İkinci yöntem, merkez bankalarından borçlanma yoluyla finanse etme seçeneği olup hükümetler hazine aracılığıyla ihraç ettiği tahvilleri merkez bankalarına satar ve merkez bankaları hükümetin borçlandığı tutarı para basma yoluyla öder. Bu finansman yöntemi ise para finansmanı olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü ve son finansman yöntemi, hükümetin demiryolu, telefon idaresi ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) gibi varlıkların bir kısmını veya tamamını satmasıdır. Bu finansman yöntemi özelleştirme olarak bilinir (Ünsal, 2005).

Bütçe açığının değerlendirilmesinde önemli göstergelerden biri bütçe dengesinin Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya (GSYH) oranıdır. Bu gösterge, ülke ekonomisinin mali yapısı ve sürdürülebilirliği hakkında kritik öneme sahiptir.

Türkiye’de 2003-2023 dönemleri arasındaki bütçe açığının GSYH’ye oranı şekil 6’da yer almaktadır.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri, 2024

Şekil 6. 2003-2023 Arası Türkiye’de Bütçe Açığının GSYH’ye Oranı

Şekil 6’da görüldüğü üzere, 2002 yılında yüzde 11,1 olan bütçe açığının GSYH’ye oranı, 2003 yılından itibaren alınan sıkı mali tedbirler ile hızla azalarak 2006 yılında yüzde 0,6 seviyesine kadar gerilemiştir. 2008 küresel krizin ardından 2009 yılında yüzde 5,2’ye çıkan bütçe açığının GSYH’ye oranı, ilerleyen yıllarda hızla düşüş göstermiştir. 2022 yılında yüzde 1,26’ya kadar gerileyen oran 2023 yılında yaklaşık 4 kat artarak yüzde 5,4 olmuş ve bütçe açığının GSYH oranı son 20 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

1 Kasım 1993’te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, diğer adıyla Avrupa Birliği Antlaşması üye ülkelere Maastricht kriterleri adı verilen bazı mali disiplin sınırlamaları getirmiştir. Güçlü mali yapı için referans niteliğinde olan bu kriterlerden bir tanesi bütçe açıklarının GSYH’ye oranının yüzde 3 ile sınırlandırılmasıdır (Dilekli ve Yeşilkara, 2002). Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler için bütçe açıklarının bu seviyelere indirme ulaşması ekonomik istikrar ve güçlü mali yapı için büyük öneme sahiptir.

Bütçe dengesine bakıldığında, 2001 krizi sıkı bütçe politikalarının sonucu olarak 2006 yılında 6 milyar TL’ye kadar gerilediği görülmektedir. 2002-2019 dönemlerinde inişli çıkışlı iki haneli bütçe açıkları 2019 yılıyla beraber üç haneli sayılara ulaşmıştır. 2022 yılında 189 milyar TL olan bütçe açıkları 2023 yılında, 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş-Pazarcık’ta meydana gelen deprem ve Mayıs 2023’te yapılan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçiminin de etkisiyle uygulamaya konulan harcama artırıcı düzenlemeler ile bir önceki yıla göre neredeyse 10 kat artarak yaklaşık 1 trilyon 375 milyar TL olarak gözlenmiştir.

4.2. Türkiye’nin Enflasyon Geçmişi ve Mevcut Durum

Bütçe açığı ve enflasyon kavramları arasındaki ilişki iktisat literatüründe oldukça yaygın bir tartışmadır. Birçok iktisatçı yıllardır bu değişkenler arasındaki ilişkiyi farklı ülkeler, farklı ekonometri teknikleri ve farklı zaman dilimleri kullanarak analiz etmektedir. Çalışmaların çoğu, mali açığın ve para arzının enflasyonu nasıl etkilediğini analiz etmiştir. Ülkelerin dinamiklerine göre etkiler değişkenlik göstermiş olup konuyla ilgili aşağıda bazı literatür incelemelerine yer verilmiştir.

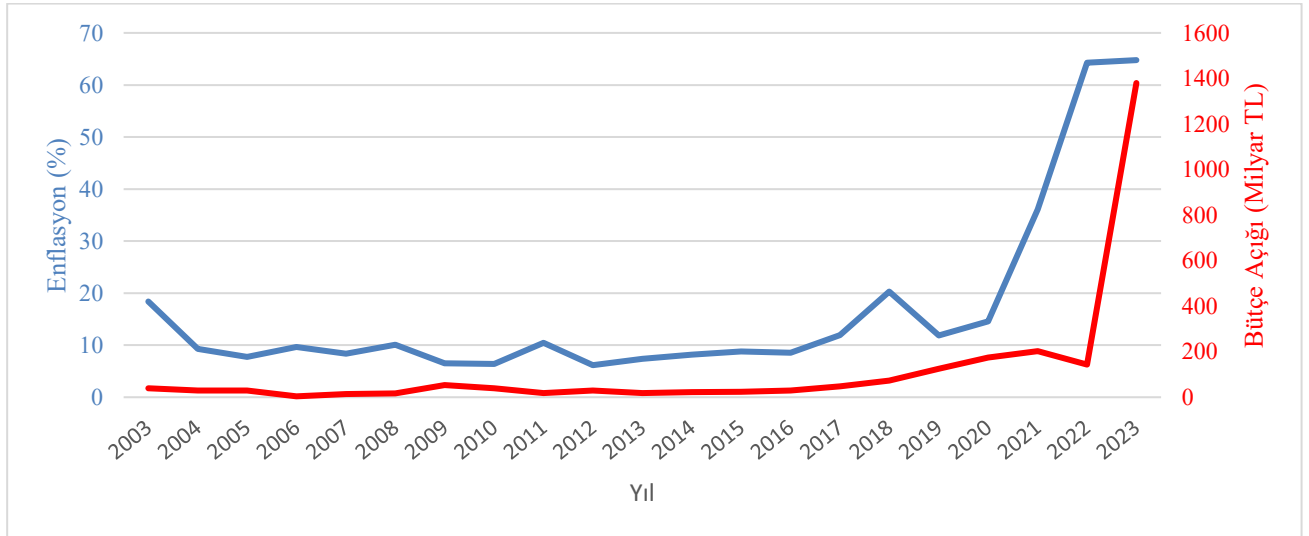
Bütçe açıkları, parasal büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen teorik ve deneysel araştırmalar, bu değişkenler arasındaki olası bir ilişki konusunda tam bir görüş birliğine varamamıştır. Bütçe açıklarının enflasyonist etkisi, açıkların hangi yöntemlerle finanse edildiğine ve bunun toplam talep üzerindeki etkisine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Deneysel çalışmaların çoğu, bütçe açıklarının monetizasyon yoluyla finanse edilmesi ile artan para arzının enflasyona yol açabileceğini göstermektedir. Uzun dönemde enflasyon ve bütçe açıkları aynı yönlü trendi takip etmekte ve birlikte hareket etmektedir. Ancak kısa dönemde bütçe açığı ve enflasyon arasında negatif yönlü bir etki ortaya çıkmaktadır (Altıntaş ve diğerleri, 2008, s.185).

Türkiye’de bütçe açığını, 1948–1994 döneminde yıllık ve 1987–1995 döneminde üçer aylık veriler ile parasal büyüme ve enflasyon arasındaki uzun dönem ilişkisi Johansen eşbütünleşme yöntemi ile inceleyen (Akçay vd ,1996) uzun süreli bütçe açıklarının enflasyon üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir.

Vieira (2000) Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İngiltere olmak üzere 6 gelişmiş ülke için 1950–1996 dönemleri yıllık veri setini kullanarak bütçe açıkları ile enflasyon arasında uzun dönem ilişki olup olmadığını sınır testi yaklaşımı ile araştırmıştır. Bu çalışmada, enflasyon ve bütçe açığı ilişkisinin uzun dönemde Fransa’da negatif ancak İtalya ve Belçika’da pozitif olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bütçe açıkları, parasal büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen teorik ve deneysel araştırmalarda bu değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı konusunda tam bir görüş birliği bulunmasa da özetle, uzun dönemde enflasyon ve bütçe açıkları aynı yönlü trendi takip etmekte ve birlikte hareket etmektedir. Ancak kısa dönemde bütçe açığı ve enflasyon arasında negatif yönlü bir etki ortaya çıkmaktadır. Türkiye, geçmişte birçok kriz deneyimi yaşamış bir ülke olarak enflasyonist bir geçmişe sahiptir. Özellikle bütçe dengesinin parasal finansman yöntemiyle sağlanması, uzun dönemde fiyatlar genel seviyesinin sürekli artmasına neden olmuştur. Bu enflasyonist ortamda, enflasyondaki artışlar yalnızca vergi gelirlerinin reel değerini düşürmekle kalmamış, aynı zamanda harcamaların reel değerini de azaltmıştır. Sonuç olarak, monetizasyon yoluyla bütçe açıklarının finanse edilmesi artan para arzının enflasyona neden olabileceğini göstermiştir.

Şekil 7’de yer alan Türkiye’de enflasyon ve bütçe açıklarına beraber bakıldığında, Türkiye ekonomisinin son 20 yılında enflasyon ve bütçe açığı ile mücadele ettiğini göstermektedir. Özellikle 2000’li yılların başında sağlanan istikrar ve mali disiplin, enflasyonun düşürülmesinde ve bütçe açığının kontrol altına alınmasında önemli rol oynamıştır. Ancak küresel gelişmeler ve döviz kurundaki dalgalanmalar enflasyon ve bütçe açığı üzerinde olumsuz bir etki yaratarak bu alandaki kazanımları yok etmeye başlamıştır. Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir bir şekilde büyüebilmesi için enflasyonun düşürülmesi ve bütçe açığının kontrol altına alınması kritik önem taşımaktadır.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri, 2024

Şekil 7. 2003-2023 Yılları Arası Türkiye’de Enflasyon ve Bütçe Açığı

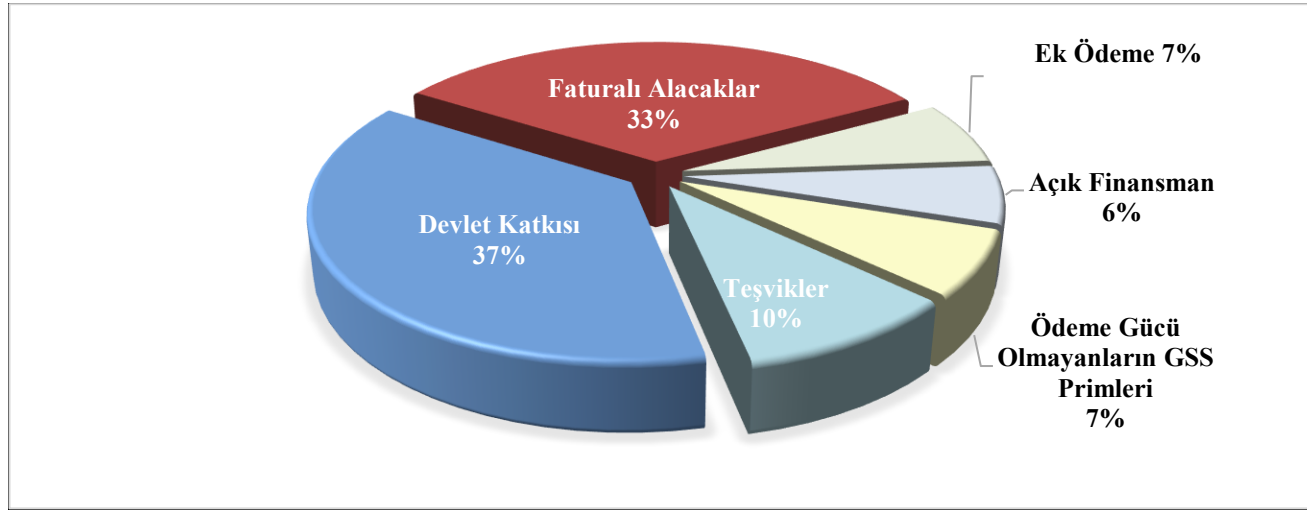
4.3. Sosyal Güvenlik Kurumuna Merkezi Bütçeden Yapılan Transferler

Sosyal güvenlik kapsamında sunulan hak ve hizmetlerin sürekli bir yapıya sahip olması gereklidir. Bu hizmetler, bireylerin ve ailelerin temel gereksinimlerini karşılamasında ve sosyal risklere karşı koruma sağlaması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. Sosyal güvenlik sisteminin desteklenmesi ve açıklarının giderilmesi, tüm vatandaşların hak ettiği sosyal korumaya sahip olmasında önemli ölçüde katkı sağlar.

SGK’ya kamu merkezi bütçesinden yapılan transferler, yapısal bir sorundan ziyade kamunun yurttaşlarına karşı sorumluluğunu yerine getirmesinin bir gereği olarak değerlendirilmelidir. Bu transferler, sosyal güvenlik

sisteminin finansmanında kritik bir role sahip olup sistemin kapsamının genişlemesi ve hizmet kalitesinin artırılmasına yardımcı olmaktadır (Yılmaz ve Yentürk, 2015). Ancak sosyal güvenlik sisteminin uzun vadede mali olarak sürdürülebilir olabilmesi, tüm vatandaşlara ve gelecek nesillere gelir güvencesi sağlayabilmesi için, sistemin kamu bütçesinden yapılan transferlere aşırı bağımlılığı önlenmeli ve transferlerin ekonominin genel göstergelerini bozmaması için sosyal güvenlik sisteminin mali dengesi sağlanmalıdır (Altunöz, 2017).

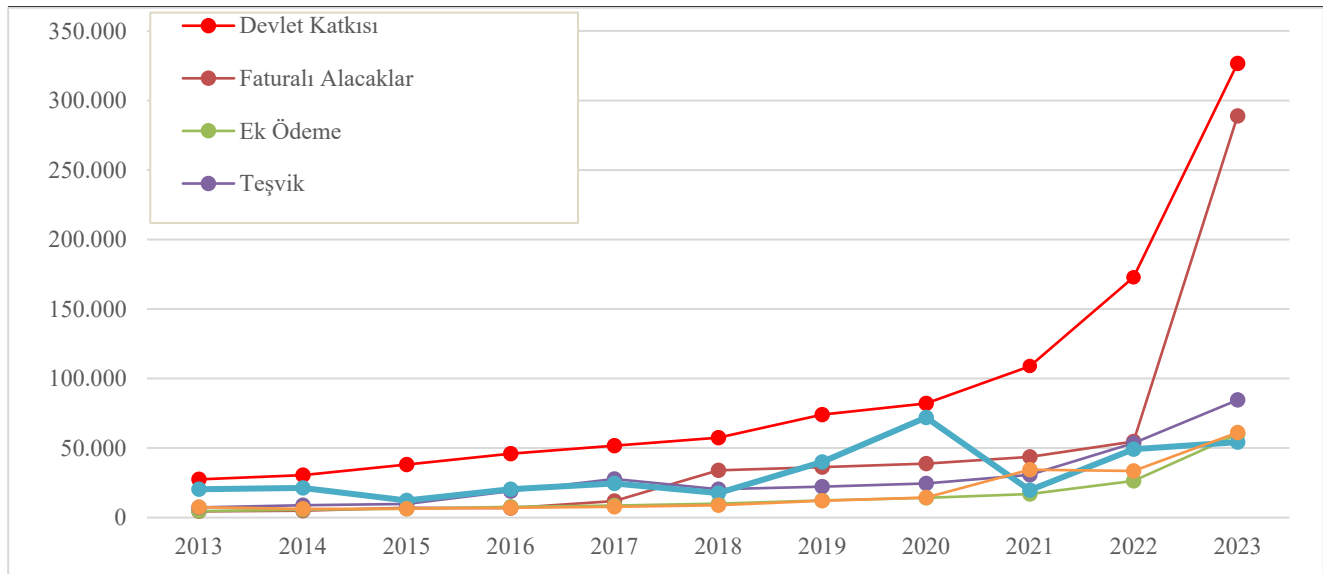
SGK'ya merkezi bütçeden yapılan transferler; devlet katkısı, ek ödeme, faturalı alacaklar, ödeme gücü olmayanların genel sağlık sigortası (GSS) primleri, teşvikler ve açık finansman olmak üzere altı kalemden meydana gelmekte olup Şekil 8'den anlaşılabileceği üzere transfer tutarlarının %70'ini devlet katkısı ve faturalı alacaklar kalemi oluşturmaktadır.

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

Şekil 8. 2023 Yılı SGK'ya Gerçekleştirilen Bütçe Transferlerinin Yüzdesel Dağılımı

Şekil 9'da görüldüğü üzere SGK'ya yapılan bütçe transferleri yıldan yıla artış göstererek 2023 yılı itibarıyla yaklaşık 900 milyar TL'ye ulaşmıştır.

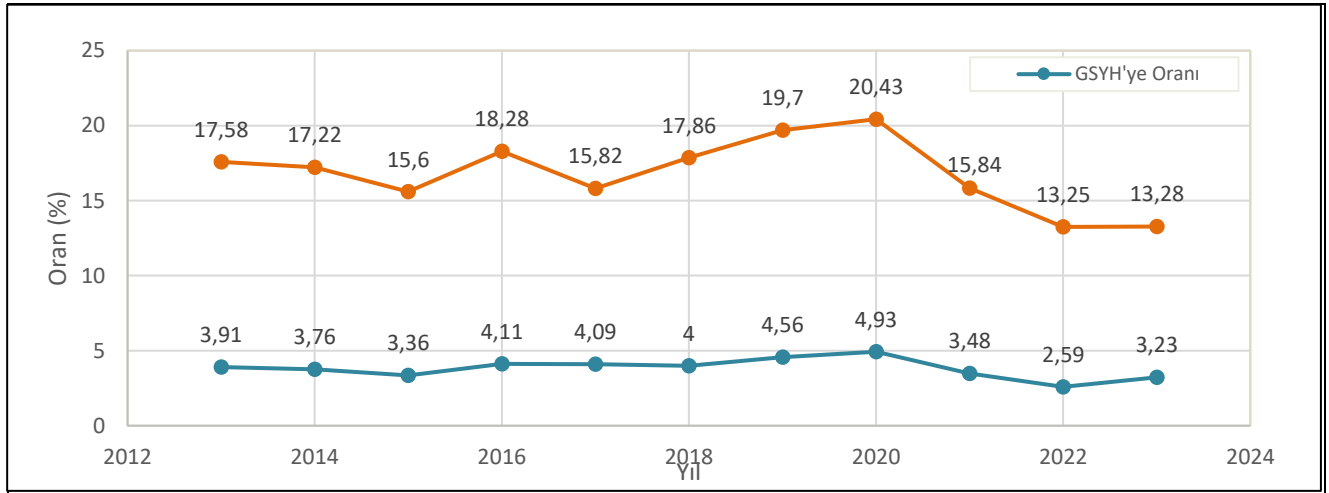

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri, 2024

Şekil 9. 2013-2023 Yılları Arası SGK'ya Merkezi Bütçeden Yapılan Transfer Tutarları

Sosyal güvenlik sistemine merkezi bütçeden aktarılan transfer tutarları her ne kadar yıllar içinde artış gösterse de bu transferlerin GSYH'ye ve toplam merkezi bütçeye oranları incelendiğinde benzer bir artış eğiliminden söz edilememektedir.

Şekil 10'da gösterilen 2013-2023 yılları arası incelendiğinde, transferlerin GSYH'ye oranının, 2013 yılından 2015'e kadar düşüş sonrasında 2019 yılına kadar artış eğiliminde olduğu ve 2020 yılına gelindiğinde Covid-19 pandemisinin sosyal güvenlik harcamalarını artırmasının da etkisiyle %4,93 ile zirve yaptığı görülmüştür. 2023 yılına gelindiğinde ise bu oran %3,23 olarak gerçekleşmiştir. Nitekim, 2024-2028 yıllarını kapsayan On İkinci Kalkınma Planı'nda sosyal güvenlik sistemine ilişkin hedefler çerçevesinde, SGK'ya yapılan bütçe transferlerinin GSYH'ye oranı, 2028 yılı için %3 olarak belirlenmiştir. Transferlerin merkezi bütçe içerisindeki payına bakıldığında, benzer biçimde pandemi kaynaklı artan sosyal güvenlik harcamaları ile %20,43 ile en üst seviyeye ulaştığı sonraki yıllarda yaşanan düşüş ile 2023 yılında %13,28 olarak gerçekleştiği gözlenmektedir. Sosyal güvenlik kurumuna yapılan transferlerin toplam bütçeden aldığı payın son 10 yılda yaklaşık 4 puan azaldığı görülmektedir.

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri, 2024

Şekil 10. 2013-2023 Yılları Arası SGK'ya Gerçekleştirilen Transferlerin GSYH'ye ve Merkezi Bütçeye Oranları

5. Veri ve Yöntem

Bu çalışmada, enflasyon ve sosyal güvenlik kurumunun finansman açığına yönelik bütçeden gerçekleştirilen transferler arasındaki ilişkiler, 2013:1-2024:2 dönemine ait üçer aylık veriler kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, enflasyonun bağımlı değişken olarak tüketici fiyat endeksi (TÜFE) üzerinden, bağımsız değişken olarak ise SGK'ya bütçeden yapılan transfer tutarlarının ve ilave olarak bütçe açığının etkilerini detaylı bir şekilde incelemektir. Çalışmada gerçekleştirilen analizler E-Views 14 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Değişkenlere ilişkin kısaltma ve verilerin temin edildiği kaynaklar tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlere İlişkin Kısaltma ve Kaynaklar

Değişken	Kısaltma	Kaynak
Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)	ENF	Türkiye İstatistik Kurumu
SGK'ya Bütçeden Yapılan Transferler	ST	Hazine ve Maliye Bakanlığı
Bütçe Açığı	BA	Hazine ve Maliye Bakanlığı

Veri setinde büyüklük farklarını dengeleyebilmek ve değişkenler arasındaki ilişkileri daha net bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla; SGK'ya bütçeden yapılan transferler (ST) ve bütçe açığı (BA) değişkenlerine logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. SGK'ya bütçeden yapılan transfer kalemlerinden teşvikler, sistemin finansman ihtiyacına yönelik bir kalem olarak değerlendirilmediğinden analize dahil edilmemiştir. Baz değeri 2003 yılı = 100 olan tüketici fiyat endeksi değerleri, baz yılı 2012 yılı = 100 olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Yeni oluşturulan TÜFE değerleri kullanılarak, SGK'ya bütçeden yapılan transfer tutarları ve bütçe açığı tutarları 2013

yılına göre reelleştirilmiştir. Enflasyon; para arzı, faiz oranı ve döviz kuru gibi çok boyutlu makroekonomik değişkenlerin karşılıklı etkileşiminden oluşan karmaşık bir yapıya sahiptir. Analizde bu kontrol değişkenlerine yer verilmemiş olması çalışmanın yöntemsel bir sınırlılığıdır. Buna karşın, modelin sade yapısını korumak ve merkezi bütçeden yapılan transferlerin enflasyon üzerindeki doğrudan, yalın etkisini net bir şekilde gözlemleyebilmek adına bu sınırlılık bir araştırma stratejisi olarak tercih edilmiştir.

Analizde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerin logaritmik dönüşüm uygulanmış olan değerlerine ait tanımlayıcı istatistik değerleri tablo 2’de sunulmuştur. ENF, 2,3437 ortalama değeriyle verinin hafif sağa çarpık olduğunu göstermektedir. ST değişkeni ise 10,2684 ortalama ve 10,2549 medyan değeriyle, dağılımın simetriye yakın olduğunu ve çarpıklık katsayısının düşük seviyede olduğunu ortaya koymaktadır. BA değişkeni ise -0,5439 çarpıklık değeri ile hafif sola çarpık bir dağılım sergilemektedir. Jarque-Bera testi sonuçlarına göre, yalnızca ENF değişkeni %5 anlamlılık düzeyinde normal dağılımdan hafif bir sapma göstermektedir. Diğer iki değişkenin dağılımı ise normal dağılıma çok yakındır.

Tablo 2: Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

	ENF	ST	BA
Gözlem	46	46	46
Ortalama	2,3437	10,2684	9,8249
Medyan	2,2780	10,2549	9,9188
Maksimum	3,0497	10,5291	10,9838
Minimum	2,0244	10,0239	8,3842
Standart Sapma	0,2916	0,1257	0,5877
Çarpıklık	1,0053	0,1976	-0,5439
Basıklık	2,9090	2,3201	2,9222
Jarque-Bera	7,7650	1,1855	2,2798
Olasılık	0,0205	0,5528	0,3198

Verilerin durağanlığı, ADF birim kök testi ile kontrol edilmiştir. Tablo 3’de yer aldığı üzere, SGK’ya bütçeden yapılan transferler ve bütçe açığı değişkenlerinin ADF test istatistiği değerleri kritik değerden küçük ve olasılık değerleri 0,05’ten küçük olduğundan seviyede durağan oldukları gözlenirken enflasyon değişkeninin durağanlık şartını sağlamadığı tespit edilmiştir. Düzeyde durağan olmayan enflasyon değişkeni birinci fark alma işlemi sonrası durağan hale getirilmiştir.

Tablo 3: ADF Birim Kök Testi Durağanlık Sonuçları

Değişkenler	Kritik Değer (%5 Anlam Düzeyi)	ADF Test İstatistiği	P değeri
$\log ENF$	-3,5130	1,5329	1,0000
$\Delta \log ENF$ (1. fark)	-3,5155	-4,7565	0,0021
$\log ST$	-3,5130	-6,1329	0,0000
$\log BA$	-3,5130	-5,1273	0,0007

Verilerin durağan hale getirilmesiyle, SGK’ya bütçeden yapılan transferler ve enflasyon değişkeninin birbirleri üzerindeki dinamik ilişkisi ortaya koyabilmek adına VAR analizine başlanmıştır.

Bu çalışmada, sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferleri, enflasyon ve bütçe açığı değişkenleri arasındaki dinamik ilişkileri incelemek amacıyla VAR modeli kullanılmıştır. VAR modeli, değişkenler arasında önsel olarak bir bağımlı–bağımsız değişken ayrımı yapmaksızın her bir değişkeni sistemin içsel bir unsuru olarak ele almakta ve değişkenlerin kendi gecikmeleri ile diğer değişkenlerin gecikmelerinden nasıl etkilendiğini birlikte analiz etmeye imkân sağlamaktadır. Bu yönüyle model, sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferleri ile enflasyon arasındaki karşılıklı etkileşimlerin ortaya konulması açısından uygun bir yöntem sunmaktadır. Ayrıca bütçe açığı değişkeni de söz konusu ilişkilerin mali kanalını dikkate alabilmek amacıyla modele dahil edilmiştir.

5.1. VAR Analizi

VAR modeli oluşturulmasında serilerin durağan olması gerekmektedir. $\log ST$ serisi seviyede durağan olduğundan, VAR modeli kurulurken serinin seviye düzeyi kullanılmış olup ENF serisi ise birinci farkında durağan durağan olduğu seviyede modele dahil edilmiştir.

Değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin doğru bir şekilde yakalanabilmesi ve modelin uygunluğunu ve karmaşıklığını dengelemek için en uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi kritik öneme sahiptir. VAR modellerinde gecikme uzunluğunun belirlenmesi için kullanılan çeşitli kriterler bulunmaktadır. Bu çalışmada, en çok kullanılan kriterler olan Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Schwarz Bilgi Kriteri (SC) ve Hannan-Quinn Bilgi Kriteri (HQ) kullanılarak uygun gecikme uzunluğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Uygun Gecikme Uzunluğu Kriterleri Sonuçları

Gecikme	AIC	SC	HQ
0	-5,9355	-5,8519	-5,9051
1	-6,4634	-6,2126*	-6,3720*
2	-6,3262	-5,9082	-6,1740
3	-6,1849	-5,5998	-5,9718
4	-6,5898*	-5,8375	-6,3158

*Gözlenen en düşük değerler

Uygun gecikme uzunluğunun tespitinde bilgi kriterlerinin en düşük değeri veren gecikme uzunluğu seçilmektedir. Tablo 4'te yer alan üç bilgi kriterine ilişkin değerler incelendiğinde; AIC kriterine göre en düşük değer -6,5898 ile gecikme 4'te elde edilmiştir. Ancak SC ve HQ kriterlerine göre en düşük değerlere bakıldığında -6,2126 ve -6,3720 ile gecikme 1'de elde edilmiştir. Verilerin en iyi şekilde temsil edilmesini sağlanması için model oluşturulurken SC ve HQ kriterlerinin sonuçlarına dayanarak gecikme uzunluğu 1 olarak belirlenmiştir.

Uygun gecikme uzunluğunun 1 olarak tespit edilmesiyle SGK'ya bütçeden yapılan transferler ile enflasyon arasındaki ilişkileri analiz etmek için tablo 5'te yer alan VAR (1) modeli kurulmuştur.

Tablo 5: VAR (1) Modeli

		ΔENF	ST
$\Delta ENF (-1)$	Katsayı	0,5219	1,6137
	Standart hata	0,1246	0,7640
	t istatistiği	4,1872	2,1121
$ST(-1)$	Katsayı	0,4746	0,3613
	Standart hata	0,0234	0,1438
	t istatistiği	2,0226	2,5120
C	Katsayı	-0,4757	6,5266
	Standart hata	0,2400	1,4713
	t istatistiği	-1,9820	4,4358
R^2		0,4191	0,2740
F istatistik		14,7954	7,7377

Tablo 5'te yer aldığı üzere, modelin R^2 değeri 0,4191, F istatistik değeri 14,7954'tür. R^2 değeri, modelin enflasyonun yaklaşık %41'i üzerinde bir açıklama kapasitesi olduğunu göstermektedir. Model, enflasyon değişkeninin karmaşık yapısı göz önüne alındığında, iyi seviyede bir açıklama gücüne sahiptir. Ayrıca F istatistik değerinin 14,79548 olarak gözlenmesi modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Tahmin edilen iki değişkenli VAR (1) modelinin denklemleri aşağıdaki gibidir.

$$\Delta ENF_t = -0,4757 + 0,5219 \Delta ENF_{t-1} + 0,4746 ST_{t-1} + \varepsilon_{ENF,t} \quad (1)$$

$$ST_t = 6,5266 + 1,6137 \Delta ENF_{t-1} + 0,3613 ST_{t-1} + \varepsilon_{ST,t} \quad (2)$$

(1) ve (2) no'lu denklemdeki katsayıların incelenmesiyle, bir önceki dönemde SGK'ya yapılan transferlerin (ST_{t-1}) enflasyon (ΔENF_{t-1}) üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Modelin tahmin sonuçlarına göre SGK transferlerinin bir önceki dönem değeri, 0,47466 katsayısı ile pozitif yönlü ilişki bulunduğunu göstermektedir.

5.1.1 Varyans Ayrıştırması Analizi Sonuçları

Varyans ayrıştırması analizi, modeldeki değişkenlerin varyanslarındaki değişimlerin kaynaklarını ve bu kaynakların zaman içindeki dağılımını belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, SGK'ya yapılan transferlerin (ST) enflasyonun varyansına katkısını dönemler boyunca incelenebilmesini sağlamaktadır.

Varyans ayrıştırması analizi, ST'nin ENF üzerindeki etkilerin zaman içinde incelenebilmesini sağlar. Tablo 6'da görüldüğü üzere, ENF değişkeninin varyansının başlangıçta %100'ü kendi şoklarından kaynaklanmaktayken SGK transferlerinin etkisi sıfırdır. Ancak zaman ilerledikçe SGK transferlerinin enflasyon üzerindeki etkisi artmaktadır. İkinci döneme gelindiğinde, enflasyonun varyansının %93,73'ü kendi şoklarından kaynaklanırken, %6,26'sı ST tarafından açıklanmaktadır. Üçüncü dönemde ise, enflasyonun varyansının %90,17'si kendi şoklarından, %9,82'si SGK transferlerinden kaynaklanmaktadır.

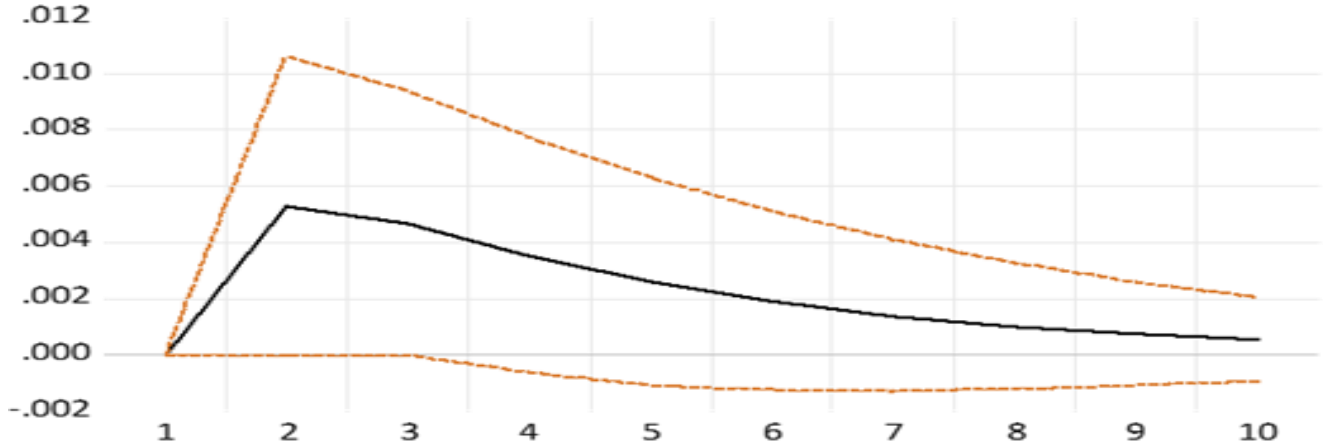
Tablo 6: Varyans Ayrıştırması Analiz Sonuçları

Periyot	Standart Hata	ENF	ST
1	0,018	100,00	0,00
2	0,021	93,73	6,26
3	0,022	90,17	9,82
4	0,023	88,44	11,55
5	0,023	87,59	12,40
6	0,023	87,15	12,84
7	0,023	86,93	13,06
8	0,023	86,81	13,18
9	0,023	86,74	13,25
10	0,023	86,71	13,28

Dönemler boyunca gözlenen bu artış, ST'nin zamanla ENF değişkeni üzerinde açıklama oranının dönemler itibarıyla arttığı görülmektedir. Onuncu döneme gelindiğinde, ENF'in varyansının %86,72'si kendi şoklarından, %13,28'i ST değişkeninden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, SGK'ya yapılan transferlerin enflasyonun varyansı üzerindeki etkisi zamanla artmakta ve bu etki uzun vadede daha belirgin hale gelmektedir.

5.1.2. Etki-Tepki Analizi Sonuçları

Değişkenler arasındaki dinamik ilişkiyi daha iyi anlayabilmek adına etki tepki analizi yapılmıştır. Şekil 11'de yer alan etki-tepki analizi sonuçları, SGK'ya yapılan transferlerde meydana gelen bir standart sapmalı şokun Enflasyon değişkeni üzerindeki etkisini göstermektedir. Şekil 11'de yatay eksen, şokun etkisinin izlendiği dönemleri (1'den 10'a kadar) gösterirken dikey eksen şokun enflasyon üzerindeki etkisini göstermektedir. Siyah çizgi şokun etkisini, turuncu kesikli çizgiler ise ± 2 standart hata bantlarını temsil etmektedir.

Kaynak: E-views 14 program çıktısı kullanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 11. ST Değişkeninden ENF Değişkenine Doğru Etki-Tepki Fonksiyonu Grafiği

Analiz sonuçlarına göre, başlangıç döneminde (birinci dönem) şokun etkisi henüz gözlemlenmemekte ve ENF üzerinde herhangi bir değişiklik görülmemektedir. Ancak ikinci döneme gelindiğinde ST'deki bir standart sapmalı şok, ENF'yi yaklaşık %0,52 oranında etkilemektedir. Bu dönem, şokun etkisinin en güçlü olduğu dönemdir. Üçüncü dönemde, şokun etkisi azalarak ENF'yi yaklaşık %0,47 oranında etkilemektedir. Bu etki hala anlamlı ancak ikinci döneme göre daha zayıftır. Dördüncü dönemde, şokun etkisi %0,35 oranına düşmektedir. Bu azalma eğilimi sonraki dönemlerde de devam etmekte olup onuncu döneme gelindiğinde neredeyse ortadan kalkmaktadır.

5.1.3. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini incelemek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Test sonuçları %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiş olup sonuçlar tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H ₀ Hipotezi	F-İstatistik Değeri	Olasılık
SGK'ya yapılan transferler enflasyonun Granger Nedeni Değildir	4,0909	0,0497
Enflasyon SGK'ya yapılan transferlerin Granger Nedeni Değildir	4,4611	0,0408

Elde edilen bulgulara göre, sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferlerinden enflasyona doğru istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Benzer şekilde, enflasyondan sosyal güvenlik transferlerine doğru da anlamlı bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

Bu sonuçlar, sosyal güvenlik transferleri ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu ve her iki değişkenin de birbirini karşılıklı olarak etkilediğini göstermektedir.

Sonuç

Sosyal güvenlik sistemleri, bir ülkenin toplumsal refah düzeyini koruma ve artırma işlevini üstlenirken, aynı zamanda mali sürdürülebilirliği de sağlamak zorundadır. Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin finansmanında; toplanan primlerin yanı sıra devlet de merkezi bütçeden sisteme önemli oranda transfer gerçekleştirmektedir. Bu durum ise sosyal güvenlik harcamalarının kamu maliyesi üzerindeki etkisinin artmasına neden olmaktadır. Sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlerin büyüklükleri dikkate alındığında makroekonomik göstergeleri etkilemesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu zamana kadar sosyal güvenlik alanında yapılan reformların tamamı temel olarak sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirlerini artırmaya ve giderlerini azaltmaya odaklanarak finansman ihtiyacını minimize etmeye yönelik olarak yapılmıştır.

Önemli makroekonomik göstergelerden birisi olan enflasyon, birçok farklı faktör sonucunda ortaya çıkan son derece karmaşık bir ekonomik olgudur. Türkiye’de uzun yıllardır devam eden enflasyon sorunu, birden fazla yapısal, mali ve ekonomik dinamiklerin bir araya gelmesinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamuoyunda "Beyaz Kitap" olarak bilinen “Sosyal Güvenlik Reformu: Sorun ve Çözüm Önerileri” adlı Başbakanlık yayınında, sosyal güvenlik sisteminin finansman sorunları ve bu sorunların kamu finansmanı üzerindeki baskısı dolayısıyla başta enflasyon olmak üzere diğer temel makroekonomik göstergeleri olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır (Başbakanlık, 2005). Sosyal güvenliğin finansmanına ilişkin merkezi bütçeden yapılan transferlerin ülkenin genel mali yapısını ve göstergelerine olumsuz yönde etkilediği tartışmaları günümüzde de devam etmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminde reforma ihtiyaç duyulmasının gerekçelerinden biri olarak belirtilen bu olgu, enflasyonun sebepleri arasında sosyal güvenlik sistemine yapılan transferlerin etkisini de inceleme gerekliliğini ortaya koymuştur.

Çalışmada elde edilen bulgular, sosyal güvenlik sistemine yapılan transfer harcamalarının bütçe açıkları kanalı üzerinden makro iktisadi dengeleri bozduğunu ve genişlemeci maliye politikalarının enflasyonist baskıları tetiklediğini savunan literatür ile (Yılmaz, 2014; Cural ve Memişoğlu, 2022; Taşdemir, 2025) uyum göstermektedir. Mevcut çalışmada, söz konusu transferlerin enflasyon üzerindeki etkisinin doğrudan ele alınması, literatürde sınırlı sayıda incelenmiş bir konuya katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, sosyal güvenlik sistemine merkezi bütçeden yapılan transferlerin yalnızca bütçe dengesi değil aynı zamanda fiyat istikrarı açısından da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Analizlerin sonuçları, SGK’ya yapılan transferler ile enflasyon arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Her ne kadar araştırma sonuçlarında SGK’ya yapılan transferlerin enflasyon üzerindeki etkisi sınırlı bulunsa da özellikle enflasyonun kendi kendini besleyen bir dinamik yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu etkinin zaman içerisinde birikimli hale gelerek daha belirgin bir hal alabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, SGK’ya yapılan transferlerin bütçe üzerindeki yükü kısa vadede sınırlı görünse de uzun vadede enflasyonist baskıları artırma potansiyeli taşıyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, sosyal güvenlik harcamalarının daha etkin ve sürdürülebilir bir şekilde planlanması ve bütçe açığını minimize edecek reformlar hayata geçirilmelidir.

Bu kapsamda, SGK’ya yönelik bütçe transferlerinin kademeli olarak azaltılabilmesi için sosyal güvenlik sisteminin kendi gelir kaynaklarını artırıcı önlemler alınmalıdır. Bu doğrultuda, sigorta primlerinin tahsilatında etkinlik artırılmalı ve kayıt dışı ekonomiyle mücadele edilmelidir. Özellikle kayıt dışı istihdamın azaltılması, SGK’nın gelirlerinin artırılmasına ve sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesinin güçlendirilmesine önemli katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bütçe disiplini korumak adına aktüeryal dengede kalıcı bozulma yaratan erken emeklilik gibi popülist uygulamalardan kaçınılmalı ve adeta bir prim affi niteliğinde geniş ödeme avantajları sunan genel prim borcu yapılandırma politikalarında daha seçici ve dikkatli bir yaklaşım sergilenmesi uzun vadeli bütçe disiplini açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça | References

- Abdioğlu, Z. ve Terzi, H. (2009). *Enflasyon ve Bütçe Açıkları İlişkisi: Tanzi ve Patinkin Etkisi*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 23 (2), s. 195–211.
- Akçay, C., Alper, E. ve Özmucur, S. (1996). “*Budget Deficit, Money Supply and Inflation: Evidence from Low and High Frequency Data for Turkey*”, Bogaziçi University Institute of Social Sciences.
- Akgeyik, T., Yılmaz, B.E ve Şeker, M. (2007). *En Büyük Karadelik: Sosyal Güvenlik Açıkları ve Reform Tartışmalarının Sosyo-Ekonomik Yansımaları*. Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Sigorta Araştırma İnceleme Yayınları, Yayın No:26, İstanbul
- Altıntaş, H.; Çetintaş, H. ve Taban, S. (2008). *Türkiye’de Bütçe Açığı, Parasal Büyüme ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi: 1992-2006*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8 (2), s. 185–208.
- Altunöz, U. (2017). *Sosyal Güvenlik Politikaları Açısından Bütçe Transferlerinin Makroekonomik Etkileri: Türkiye Deneyimi*. International Review of Economics and Management, 5(1), s. 58–78.
- Bayrak, M. ve Kanca, C. O. (2013). *Türkiye’de Kamu Kesimi Açıklarının Nedenleri ve Fiyatlar Genel Düzeyi Üzerindeki Etkileri*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (48), s. 91–111.
- Cural, M. (2016). *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Mali Yapısı ve Sisteme Yapılan Bütçe Transferlerinin Ekonomik Yansımaları*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 21(2), s. 693–706.
- Cural, M. ve Memişoğlu, H. (2022). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Reformlarının Mali Sonuçları*. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 8(1).
- Dilekli, S. ve Yeşilkara, K. (2002). Maastricht Kriterleri. Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Friedman, M. (1968). *The Role of monetary policy*. The American Economic Review, 58(1).
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024), Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri. Haziran 1, 2024 tarihinde <https://muhasabat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri> adresinden alındı.
- İpek, E. ve Akar, S. (2016). *Bütçe Açığı ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz*. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 38 (2), s. 167–189.
- Karadeniz, Y. (2022). *Enflasyon ve Bütçe Açığı Arasındaki Kuadratik İlişki: Türkiye Örneği*. Sayıştay Dergisi, 33(125), s. 291–309.
- Kılavuz, E. ve Altınöz, B. (2020). *Türkiye’de Para Arzı İle Enflasyon Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı*. Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, 5 (2), s. 242–260.
- Küçükşahin, D., ve Nurdoğan, A.K. (2022). *Kadın İstihdamının Sosyal Güvenlik Kurumu Prim Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Türkiye için Ekonometrik Bir Analiz*. International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences, 6(2), 59-80. <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.2>
- T.C. Başbakanlık. (2005). *Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma*. Ankara.
- Taşdemir, B.M. (2025). *Sosyal Güvenlik Sistemine Yapılan Bütçe Transferlerinin Etkileri*. Turkuaz Uluslararası Sosyo-Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi, 7(2).
- Tiwari, A. (2011). *Fiscal Deficit and Inflation: An empirical analysis for India*. The Romanian Economic Journal, 131 (42), s. 131–158.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2004). Enflasyon

Totonchi, J. (2011). *Macroeconomic theories of inflation. In International conference on economics and finance research*. 4 (1), s. 459-462).

Tuncay, A. C., ve Ekmekçi, Ö. (2011). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (14. b.). İstanbul, Türkiye.

TÜİK (2024). <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/statistical-themes>

Ünsal, E. M. (2005). *Makro İktisat*. 6.baskı. Ankara: İmaj Yayınevi

Vieira, C. (2000). *Are Fiscal Deficits Inflationary? Evidence for the EU*. Economic Research Paper, 7, s.1-16.

White, J. (2012): “Social Security's Effects on the Federal Budget Deficit:Economics and Politics”, Case Western Reserve University.

Yıldırım, K.; Karaman, D ve Taşdemir, M (2014). *Makroekonomi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B.E. (2014). *Sosyal Güvenlik Ekonomisi: Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Açıkları, Finansmanı ve Reformu*. Derin Yayınları

Yılmaz, V ve Yentürk, N. (2015). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Uzun Dönemli Analizi Değerlendirme Notu*. Sivil Toplum Dayanışma Merkezi.